

MARCIN KOCZAN ▶▶

Uniwersytet Wrocławski

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8039-6820>

Czynniki determinujące kontynuowanie wojny rosyjsko-ukraińskiej

Factors determining the continuation of the Russian-Ukrainian war

Abstract

On February 24, 2022, Russian troops attacked the territory of Ukraine, starting a new phase of the conflict that has been ongoing since 2014. Due to the difference in potential between Russia and Ukraine, most analysts expected a relatively quick end of military operation. Although several months have passed since the attack, there are no signs that the war will end soon. On the contrary, most indications indicate that the conflict will not end any time soon. The authorities of both sides declare their willingness to start peace negotiations, but they set preconditions unacceptable to the other side. Societies seem determined to continue the war, or at least there are no widespread symptoms of defeatism. Russia's military potential has not reached a critical level that would make it impossible to wage a full-scale war, and the economic situation is better than predicted a few months ago. Ukraine's continued resistance depends on the extent of assistance it receives from its allies. The article describes the factors that prove the continuation of military operations, but also the reasons for ending the war.

Keywords: Ukraine, Russia, Russian-Ukrainian war, regional security

Факторы предопределяющие продолжение российско-украинской войны

Аннотация

24 февраля 2022 г. российские войска напали на территорию Украины, положив начало новой фазе конфликта, который продолжается с 2014 г. Из-за разницы потенциалов между Россией и Украиной большинство аналитиков ожидали относительно быстрого прекращения боевых действий. Хотя с момента нападения прошло несколько месяцев, мало признаков того, что война скоро закончится. Власти обеих сторон заявляют о готовности начать мирные переговоры, но выдвигают условия, неприемлемые для другой стороны. Общества, похоже, полны решимости продолжать войну, или, по крайней мере, в них нет широко распространенных признаков пораженчества. Военный потенциал России не достиг критического уровня, который предотвратил бы полномасштабную войну, а экономическая ситуация лучше, чем представляли прогнозы несколько месяцев тому. Дальнейшее сопротивление Украины зависит от уровня помощи, которую она получает от своих союзников. В статье описаны факторы, определяющие затягивание военных действий, а также обозначены условия прекращения войны.

Ключевые слова: Украина, Россия, российско-украинская война, региональная безопасность

Wprowadzenie

Po ponad roku od rozpoczęcia rosyjskiej inwazji na Ukrainę w lutym 2022 r. coraz bardziej czytelny wydaje się fakt, że wbrew początkowym przewidywaniom ta wojna nie skończy się szybko. Obie strony wydają się zdeterminowane do osiągnięcia swoich celów, społeczeństwa są zmotywowane, a przynajmniej nie widać znaczących objawów defetyzmu. Gospodarka Ukrainy mimo istotnych problemów i poważnego spadku PKB (Matuszak, 2022), zasilana jest znaczącym wsparciem sojuszników (Antezza et al., 2023). Gospodarka Rosji, pomimo sankcji i prognozowanego dużego spadku PKB w 2022 r. radzi sobie całkiem dobrze (O’Hanlon, Stelzenmüller, Wessel, 2023). Rosyjski potencjał wojskowy pozostaje na wystarczająco wysokim poziomie, aby można było kontynuować działania zbrojne (*Russia’s War...*, 2023, s. 7–8). Wydaje się, że w najbliższym czasie (kilka/kilkanaście miesięcy) nie wystąpią

przesłanki, które miałyby doprowadzić do zakończenia konfliktu w drodze rozmów pokojowych. Obie strony będą raczej poszukiwać rozstrzygnięcia na polu walki. Z drugiej strony scenariusz, w którym rosyjsko-ukraińska wojna przekształca się w wieloletni wyniszczający konflikt, nie jest korzystny dla bezpośrednio i pośrednio zaangażowanych stron. Można spodziewać się rosnącej presji na zakończenie działań wojennych.

Problemem badawczym opracowania jest zdiagnozowanie i analiza przesłanek występujących po obu stronach konfliktu, które mają kluczowe znaczenie dla kontynuowania działań zbrojnych. Podstawową metodą badawczą przyjętą w niniejszym artykule jest krytyczna analiza zgromadzonych materiałów, uzupełniona metodą prognozowania. Z uwagi na fakt, że jest to zagadnienie dotyczące w dużej mierze bieżących wydarzeń, brak jest wystarczającej liczby artykułów naukowych, które odnosiłyby się do poruszanych w niniejszym tekście kwestii. Artykuł jest próbą zmiany tego stanu rzeczy i głosem w dyskusji nad przyszłymi scenariuszami kontynuowania i zakończenia wojny.

Czynniki determinujące kontynuowanie wojny

W grudniu 2022 r. admirał Tony Radakin, brytyjski szef Sztabu Obrony (Chief of the Defence Staff), w wystąpieniu w The Royal United Services Institute przedstawił dość optymistyczną wizję konfliktu na Ukrainie. Po wywodzie o sile i zjednoczeniu państw NATO w kontekście pomocy dla Ukrainy, istotnych rosyjskich stratach na polu walki, znaczącej pomocy militarnej, jaką otrzymała Ukraina, Radakin skonkludował, że Rosja przegrywa, a świat wygrywa oraz że Rosja zawiodła we wszystkich swoich celach (*The result...*, 2022). Podobnie sytuację ocenił generał Mark Milley, szef połączonych sztabów Armii Stanów Zjednoczonych Ameryki, który w lutym 2023 r. oświadczył z przekonaniem, że Rosja „przegrała strategicznie, operacyjnie i taktycznie” (Haltiwanger, 2023). Nieco bardziej eufemistycznie, ale w podobnym tonie zakończył swoje wystąpienie na Zamku Królewskim w Warszawie 26 marca 2022 r. prezydent USA Joe Biden stwierdzając, że „Ukraina nigdy nie będzie zwycięstwem Rosji...” (Kozistański, 2022). Myśl tę powtórzył w Arkadach Kubickiego w polskiej stolicy 21 lutego 2023 r.

Można się zgodzić ze stwierdzeniem, że Rosja po upływie roku od inwazji na Ukrainę tego konfliktu nie wygrywa, ale stwierdzenie, że go przegrywa lub już właściwie przegrała jest w mojej ocenie daleko przedwcześnie. Konflikt wkroczył w fazę wzajemnego klinczu, co powoduje, że możemy się spodziewać długich działań wyniszczających do momentu przełomu. Trudno się go spodziewać w najbliższym czasie z uwagi na fakt, że Rosja zaangażowała zbyt małe siły, aby liczyć na decydujące rozstrzygnięcie na polu walki. Z drugiej strony pomoc militarna dla Ukrainy pozwala jej się bronić i uzupełniać straty, ale jest zbyt mała do wyprowadzenia wielokierunkowego kontruderzenia przełamującego.

Do zakończenia konfliktu dochodzi zazwyczaj, kiedy jedna ze stron zostanie pokonana lub obie dojdą do przekonania, że nie dysponują wystarczająco dużym potencjałem, aby odnieść zwycięstwo, a kontynuowanie działań przyniesie większe straty niż zawarcie kompromisowego pokoju. Do tego niezbędne jest określenie celów, jakie obie strony w konflikcie chcą osiągnąć.

Wiele wskazuje na to, że początkowo Kreml zmierzał do obezwładnienia Ukrainy i jej politycznego podporządkowania (Menkiszak, 2022). Dążył do spacyfikowania jej prozachodnich dążeń, zmiany władzy, zatrzymania części zajętych w lutym 2022 r. terytoriów jako swoistej gwarancji podległości władz w Kijowie, niekoniecznie formalnie włączając je w skład Federacji Rosyjskiej. W taki scenariusz wpisywały się przekazy propagandowe z pierwszej fazy operacji, głoszące konieczność obrony tzw. Ługańskiej oraz Donieckiej Republik Ludowych, denazyfikacji Ukrainy, zmiany władz w Kijowie, czy ochrony rosyjskojęzycznej ludności tzw. Noworosji. W pierwszej fazie konfliktu głównym celem Ukrainy było zachowanie ciągłości władzy, jej suwerenności i obrona terytorium.

Po fiasku tej części wojny, kiedy okazało się, że konflikt będzie trwał dużo dłużej niż się początkowo wydawało, rosyjskie władze zmieniły sposób działania. Zdały sobie sprawę, że po obu stronach konfliktu kluczowym czynnikiem, który zadecyduje o wyniku wojny, będzie determinacja i wola osiągnięcia zwycięstwa. Z jednej strony nastawiły się na fizyczne zniszczenie potencjału Ukrainy poprzez bombardowanie miast i infrastruktury krytycznej, a z drugiej strony – na destabilizację istotnych z punktu widzenia sojuszników Ukrainy regionów świata poprzez wywołanie kryzysów: energetycznego, humanitarnego, migracyjnego i żywnościowego.

Przyczyny, dla jakich Rosja zdecydowała się na inwazję, trafnie i w szerokim kontekście opisał Marek Budzisz (2022, s. 48–90). Warto także zwrócić uwagę na przyczyny rywalizacji Rosji i Zachodu na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw (Świder, 2020, s. 50–53), który Rosja postrzega jako strefę swoich uprzywilejowanych interesów. W rocznym raporcie opublikowanym przez Klub Wałdajski autorzy zwracają uwagę, że przyczyną rozpoczęcia wojny była utrata przez Zachód zdolności do utrzymania ładu w skali globalnej (Barabanov et al., 2022, s. 12). Jeżeli założymy, że rosyjskie cele wykraczają poza wąsko pojmowane relacje rosyjsko-ukraińskie, to niepowodzenia na froncie nie mają decydującego znaczenia, ponieważ Rosja walczy o realizację istotniejszych z jej punktu widzenia celów. Zaliczyć do nich można redefinicję aktualnego porządku światowego, granie na wzmocnienie procesów stymulujących tworzenie się multipolarnego świata i przemodelowanie relacji z tzw. kolektywnym Zachodem, głównie z Europą Zachodnią. W tym kontekście rozpatrywać można działania Rosji zmierzające do wywołania kryzysu energetycznego i żywnościowego o ponadregionalnym charakterze. Przedłużający się konflikt wywiera presję na społeczność międzynarodową, działa jak katalizator, skłania do odnoszenia się i zajmowania stanowiska. Opinia na temat konfliktu i jego zakończenia jest zróżnicowana. Znaczna część pytanym Chińczyków (42%), Turków (48%) i Hindusów (54%) jest zdania, że konflikt powinien zakończyć się jak najszybciej, nawet jeżeli oznaczałoby to utratę przez Ukrainę kontroli nad częścią terytoriów (Ash, Krastev, Leonard, 2023, s. 3). W dziewięciu badanych krajach Unii Europejskiej (UE), Wielkiej Brytanii i USA odpowiednio 38%, 44% i 34% badanych było zdania, że Ukraina musi odzyskać wszystkie swoje terytoria, nawet jeżeli będzie to oznaczać dłuższą wojnę i więcej ofiar (Ash, Krastev, Leonard, 2023, s. 3). Znaczny procent Chińczyków, Hindusów i Turków uważa, że za poparciem, jakiego USA i UE udziela Ukrainie, stoi troska o własne bezpieczeństwo i zachodnią dominację (Ash, Krastev, Leonard, 2023, s. 7–8). 80% Hindusów i blisko 70% Turków postrzega Rosję jako partnera lub sojusznika (Ash, Krastev, Leonard, 2023, s. 4).

Zarówno Rosja jak i Ukraina deklarują chęć zakończenia konfliktu w drodze politycznego porozumienia. Stanowiska obu stron są jednak diametralnie rozbieżne. Rosja próbuje wywierać na Ukrainie ustępstwa terytorialne

i uznanie *status quo*, czyli pogodzenia się z przyłączeniem do Rosji Półwyspu Krymskiego i wschodnich obwodów Ukrainy. Z kolei Prezydent Wołodymyr Zełenski na szczycie G20 przedstawił ukraiński plan porozumienia, zakładający m.in. całkowite wycofanie się rosyjskich żołnierzy z międzynarodowo uznanych granic Ukrainy, wypłacenie reparacji wojennych i ukaranie winnych zbrodni popełnionych w czasie inwazji (Rodkiewicz, Nieczypor, 2022). Warunki rozpoczęcia negocjacji przedstawiane przez obie strony wykluczają się wzajemnie, dlatego działania zbrojne będą kontynuowane (Haass, 2023). Pamiętać także należy o formalno-prawnych przeszkodach zawarcia kompromisu terytorialnego, z jakimi mamy do czynienia po obu stronach sporu (Umland, 2023).

Z punktu widzenia Moskwy wojnę ukraińsko-rosyjską należy postrzegać w szerszej perspektywie. To nie jest tylko konflikt o niepodległość i integralność terytorialną Ukrainy, ale o miejsce Rosji w Europie i jej relacje z państwami tzw. bliskiej zagranicy (Bordachev, Chizhova, 2022), a w konsekwencji pozycję Rosji w świecie. Rosyjskie władze zdają sobie z tego sprawę, mobilizując społeczeństwo (Radziwinowicz, 2023, s. 3) do wysiłku i strasząc rozpadem Rosji w wyniku przegranej wojny (Domańska, Wiśniewska, Rodkiewicz, 2023). Wynik tej wojny może przyczynić się do redefinicji ładu światowego, dlatego może okazać się dla Rosji kluczowy.

Kierownictwo Federacji Rosyjskiej jest świadome faktu, że Ukraina może się skutecznie opierać agresji tylko dzięki pomocy zewnętrznej. Zgodnie z danymi zebranymi przez Instytut Gospodarki Światowej w Kilonii w okresie od 24 lutego 2022 do dnia 15 stycznia 2023 r. zobowiązania donatorów, obejmujące pomoc humanitarną, militarną i finansową wyniosły 143 miliardy euro. Zdecydowanie największe wsparcie w liczbach wymiernych zaoferowały Stany Zjednoczone, przekraczając 50% zadeklarowanej kwoty (ponad 73 mld euro). Unia Europejska zadeklarowała nieco ponad 35 mld euro (Antezza et al., 2023, s. 24–25).

Z uwagi na rosnącą pomoc sojuszników Ukrainy, jednym z głównych kierunków działań Kremla jest próba zniechęcenia do udzielania wsparcia. W tym kontekście należy interpretować między innymi deklarację prezydenta Władimira Putina o postawieniu sił jądrowych w stan podwyższonej gotowości w lutym 2022 r., groźby eskalacji konfliktu i jego rozszerzenia na państwa zachodnie, potencjalnego użycia taktycznej broni jądrowej

(Kacprzyk, 2022) czy zajęcie tak dużego terytorium Ukrainy jak daleki jest zasięg broni dostarczanej przez Zachód.

Jeżeli Zachód nie dostarcza dużej ilości zaawansowanej broni nie tylko z uwagi na ograniczone możliwości produkcyjno-logistyczne, a z uwagi na obawy przed eskalacją, to rosyjskie zdolności kreacji korzystnego dla siebie przekazu okazują się dość skuteczne. W lutym 2022 r. odstraszenie USA nie okazało się na tyle skuteczne, aby zniechęcić Rosję do pełnoskalowej agresji na Ukrainę. Miało to wpływ na dyskusję na temat skutecznych narzędzi odstraszenia w kierunku rozwijania konwencjonalnych narzędzi i siły militarnej (Picker, 2022).

Powojenna architektura bezpieczeństwa w regionie

Po pierwszym roku od wybuchu wojny nie widać na razie czynników skłaniających którąś ze stron do ustępstw. Władze nie wykazują woli zakończenia konfliktu (chyba że na własnych zasadach), społeczeństwa wydają się zdeterminowane, potencjał napastniczy Rosji i potencjał decydujący o możliwościach skutecznej obrony na Ukrainie nie osiągnęły krytycznych poziomów. Jednak scenariusz, w którym konflikt przeradza się w długą, wieloletnią, wyniszczającą wojnę (jak np. w Syrii), nie jest korzystny dla nikogo (choć wydaje się, że z uwagi na różnicę potencjałów dla Rosji bardziej niż dla Ukrainy). Z kolei scenariusz, w którym dochodzi do przyjęcia „tymczasowego” rozwiązania, jest bardzo niekorzystny dla Ukrainy. Brak zakończenia wojny trwałym pokojem doprowadzić może do sytuacji, w której Rosja uzyska czas na odbudowę swojego potencjału i ponowny atak. Ołeksij Arestowycz, były doradca Kancelarii Prezydenta Ukrainy (Auguff, 2023)¹, w rozmowie z Markiem Fejginem porównał obecną sytuację między Ukrainą a Rosją do tej, jaka miała miejsce w przeszłości między Izraelem i państwami arabskimi. Regularnie dochodziło do konfliktów, a co kilka lat do poważnych starć zbrojnych. Arestowicz uważa, że konflikt ukraińsko-rosyjski z różną intensywnością może trwać do 2035 r. (*Nagranie...*, od 00:45 do 00:52). Jeżeli uznamy tę diagnozę za trafną, zakończenie konfliktu musi mieć charakter trwały.

¹ O. Arestowicz zrezygnował z tej funkcji w styczniu 2023 r.

Scenariusz, w którym konflikt zostaje zamrożony, daje Rosji coś w rodzaju pauzy strategicznej, w czasie której mogłaby odbudować swoje siły i możliwości ekspansywne. Z uwagi na różnicę zasobów, duże starty materiałowe i infrastruktury krytycznej, Ukraina nie miałaby szans odbudować swojego potencjału w podobnym czasie. Do tego doszłyby olbrzymie napięcia społeczno-polityczne tłumione aktualnie na Ukrainie z uwagi na toczącą się wojnę. Odbudowanie stronnictwa prorosyjskiego jest mało prawdopodobne, ale na pewno pojawiłyby się odmienne wizje przeprowadzenia reform, liberalizacji prawa gospodarczego, odbudowy kraju, wsparcia dla wracających uchodźców, preferencji dla zagranicznych inwestorów itp. Rozgorzeją spory polityczne, kiedy bezpośrednie zagrożenie dla niepodległości kraju chwilowo zmaleje. To niewątpliwie będzie spowalniać proces odbudowy. Nie będzie on mógł być przyspieszony w istotnym zakresie szerokimi inwestycjami zachodniego kapitału z uwagi na poczucie tymczasowości rozwiązania konfliktu i obaw o jego odnowienie w przyszłości.

Należy także pamiętać o strukturalnych problemach Ukrainy. W 2021 r. Freedom House w swoim indeksie wolności sklasyfikowała Ukrainę jako kraj „częściowo wolny” (*Freedom in...*, 2022, s. 18–19). Transparency International w corocznym raporcie dotyczącym „wskaźnika percepcji korupcji” umieściła Ukrainę na 122. miejscu ze 180 badanych krajów (*Corruption...*, 2022, s. 2–3). To są problemy, z którymi Ukraina mierzy się od lat. Wojna zepchnęła te zagadnienia na dalszy plan, ale należy mieć świadomość, że one nie zniknęły, wręcz przeciwnie – mimo nadzwyczajnej sytuacji problemy z korupcją na wysokim szczeblu nadal istnieją (Ber, 2023).

Rosja próbuje wyczerpać Ukrainę ciągłymi atakami, osłabić jej morale, niszcząc infrastrukturę krytyczną (zwłaszcza system elektroenergetyczny i ciepłowniczy), grożąc Zachodowi konsekwencjami za wspieranie Ukrainy. Władze w Kijowie poświęcają sporo uwagi z jednej strony na mobilizowanie sojuszników do nakładania i zacieśniania sankcji wobec Rosji, a z drugiej strony do zwiększenia ilościowego i rozszerzenia (o coraz bardziej zaawansowane systemy) pomocy militarnej. W pierwszym półroczu 2023 r. będziemy mieć do czynienia w wyścigiem logistycznym po obu stronach (Ciechanowicz, 2023). Jego efekt przełoży się na powstrzymanie spodziewanej rosyjskiej ofensywy, a w optymistycznym wariantcie wyprowadzenie kontruderzenia na wybranym kierunku. Czynniki wewnętrzne, które będą odgrywać ważną rolę

po stronie ukraińskiej, to utrzymanie wysokiego morale w armii i podtrzymanie woli oporu w społeczeństwie, mimo trudności wynikających z przedłużającego się konfliktu. Do czynników zewnętrznych bez wątpienia można zaliczyć zaangażowanie sojuszników w wysiłek wojenny Ukrainy. W ciągu kilku pierwszych tygodni oczywistym stało się, że Ukrainie bez wszechstronnego wsparcia Zachodu (od zwiadu elektronicznego, osobistego wyposażenia żołnierzy, po bojowe wozy piechoty, czołgi czy zestawy artyleryjskie) nie uda się zatrzymać rosyjskiej inwazji. Jak długo wsparcie to będzie utrzymane zależy od wielu czynników także o charakterze wewnątrzpolitycznym w poszczególnych krajach wspierających. Z przeprowadzonych w styczniu 2023 r. badań opinii publicznej w wybranych państwach europejskich² wynika, że Europejczycy są zaskakująco zjednoczeni w swojej determinacji do poparcia niepodległości Kijowa (Krastev, Leonard, 2023).

Możemy się spodziewać, że sankcje wprowadzane przez USA, UE i inne państwa będą stanowiły coraz poważniejsze wyzwanie dla rosyjskiej gospodarki, a tym samym dla zdolności prowadzenia wojny. Jak przyznaje Fiodor Łukianow, Związek Radziecki pod koniec swojej historii przeżywał głęboki kryzys polityczny i gospodarczy, ale paradoksalnie znajdował się u szczytu strategicznej samowystarczalności (Łukianow, 2022). Przemiany gospodarcze, włączenie się w procesy globalizacyjne, oparcie gospodarki na sektorze paliwowo-energetycznym spowodowały zależność od rynków międzynarodowych.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa Ukrainy ewentualnie zwycięska wojna musi oznaczać zwycięski pokój. Oznaczać musi takie ułożenie struktury bezpieczeństwa w regionie, która będzie trwała, stabilna, z na tyle silnymi gwarancjami odstraszenia ekspansjonistycznych działań Rosji, aby kolejna wojna nie była możliwa co najmniej przez kilka dekad. W takim układzie przyszły traktat pokojowy nie może dotyczyć tylko relacji Ukraina–Rosja, ale także udzielenia gwarancji dla niepodległości i integralności terytorialnej powojennej Ukrainy. Tym razem mają one być nie tylko na płaszczyźnie deklaratywnej, jak podpisane w 1994 r. Memorandum Budapesztańskie, ale polegać na udzieleniu twardych gwarancji interwencji w przypadku

² Dania, Estonia, Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Włochy, Polska, Portugalia, Rumunia i Hiszpania.

naruszenia ukraińskich granic, a w optymalnym scenariuszu na objęciu Ukrainy parasolem atomowym USA. Timmoty Garton Ash uważa, że „jedynym logicznym i długofalowym rozwiązaniem i solidną tarczą chroniącą Ukrainę przed recydywą rosyjskiego rewanżyzmu byłoby jej członkostwo w NATO” (Ash, 2023, s. 9). Na początku 2023 r. w Davos Henry Kissinger stwierdził, że w obecnych warunkach idea neutralności Ukrainy straciła sens, a jej członkowsko w NATO wydaje się właściwe (Lowry, 2023). We wrześniu 2022 r. ukraińskie władze złożyły wniosek o członkostwo w Pakcie Północnoatlantyckim.

Kluczowa z punktu widzenia nowej architektury bezpieczeństwa w regionie będzie przyszłość Białorusi. Wchłonięcie jej przez Rosję zmieni układ sił w regionie. Bezpieczeństwo państw bałtyckich, Polski i Ukrainy zmieni się radykalnie. Mimo że Białoruś formalnie nie uczestniczy w konflikcie, to *de facto* wydatnie wspiera wysiłek wojenny Rosji. Z uwagi na to objęta jest zachodnimi sankcjami. Choć nie wszystkie pakiety sankcji UE wymierzone są w Białoruś, to z uwagi na jej zacofaną i mało zdywersyfikowaną gospodarkę w istotny sposób wpływają na sytuację ekonomiczną w tym kraju. Ograniczają także pole politycznego manewru Białorusi i mocniej uzależniają ją od pomocy i współpracy z Rosją. Przegrana Rosji w konflikcie z Ukrainą może wywołać wśród rosyjskich elit potrzebę „skompensowania” braku sukcesów formalną aneksją Białorusi. Wygrana Rosji w wojnie może zrodzić z kolei pokusę, aby „kompleksowo” uregulować kwestię rosyjsko-natowskiego pogranicza. Taki rozwój wypadków również może zakończyć się formalną aneksją Białorusi, a także próbą podporządkowania sobie Mołdawii, aby doprowadzić do sytuacji, w której Rosja kontroluje całą granicę wzdłuż wschodniej flanki NATO (Wojczal, 2023).

Przyszłość Białorusi, a tym samym całego kompleksu regionalnego bezpieczeństwa, stoi pod dużym znakiem zapytania. Ukraina zdaje się zdawać z tego sprawę i próbuje oddziaływać na reżim Alaksandra Łukaszenki na dwóch zasadniczych płaszczyznach. Z jednej strony, mimo białoruskiego wsparcia dla rosyjskiej inwazji, utrzymuje oficjalne kanały komunikacji poprzez nieprzerwane funkcjonowanie ambasady Ukrainy w Mińsku, a z drugiej strony utrzymuje i wspiera działania Pułku im. Konstantego Kalinowskiego. Jest to formacja wojskowa złożona z Białorusinów, działająca w ramach ukraińskich sił zbrojnych, walcząca przeciw rosyjskim siłom

inwazyjnym, w politycznej kontrze do reżimu Łukaszenki. Niewątpliwie ukraińskie władze będą używały pułku Kalinowskiego jako narzędzia nacisku na władze w Mińsku.

Podsumowanie

Rosja rozpoczęła atak na Ukrainę z założeniem dokonania paraliżujących i zastraszających raketowych ataków na ukraińskie miasta, działaniami manewrowymi mającymi na celu opanowanie jak największego terytorium Ukrainy z zajęciem lub odcięciem stolicy. Nie wszystkie cele z tej części operacji zostały osiągnięte, ale to nie znaczy, że Rosja przegrała lub przegra. Rosyjskie władze zdały sobie sprawę, że ich osiągnięcie może zająć więcej czasu niż początkowo zakładały. Możemy nawet założyć, że są przekonane, iż znalazły się w punkcie bez odwrotu i należy działania zbrojne kontynuować, nawet jeżeli koszty będą rosły (Медведев, 2023). Gra toczy się bowiem o wysoką stawkę. W związku z tym wynik konfrontacji pozostaje nadal otwarty. Cele rosyjskiej inwazji na Ukrainę ulegały stopniowej zmianie, zresztą nigdy nie były jednoznacznie określone. Zdaniem Fiodora Łukianowa cele „specjalnej operacji wojskowej” zostaną zdefiniowane, kiedy uda się je osiągnąć (Lukyanov, 2023). Będą one więc ewoluować w zależności od rozwoju sytuacji geostrategicznej. W lutowym orędziu przed połączonymi izbami rosyjskiego parlamentu prezydent Putin starał się przygotować społeczeństwo na długotrwałą wojnę (Legucka, 2023).

Obie strony zdają sobie sprawę z wagi tego starcia. Żadna z nich nie jest gotowa do ustępstw. Obie deklarują chęć zakończenia wojny w drodze rokowań pokojowych pod warunkiem, że druga strona zaakceptuje jej warunki wstępne. Zarówno Ukraina i Rosja liczą na korzystny dla siebie rozwój wypadków na polu walki i w szerszym kontekście geopolitycznym. Rosyjska strategia bombardowania celów cywilnych, infrastruktury do wytwarzania i przesyłu energii, szczególnie w okresie jesienno-zimowym, mająca na celu zastraszenie ukraińskiego społeczeństwa i osłabienie woli oporu, nie przyniosła spodziewanych rezultatów. Moskwa podejmuje działania, aby wpłynąć na opinię publiczną i klasę polityczną w państwach zachodnich, licząc na osłabienie woli zaangażowania i pogłębianie rozbieżności odnośnie do skali i zakresu pomocy. Jednocześnie Kreml stara się zwiększyć zaangażowanie

rosyjskiego społeczeństwa w wysiłek wojenny, zachować spójność elity politycznej (Domańska, 2023), budować odporność gospodarczą w kontekście sankcji i szukać rynków zbytu dla swoich węglowodorów. Wszystkie powyższe działania są i będą kluczowe w kontekście przedłużającego się konfliktu. Jeżeli założymy, że Rosja rozpoczęła tę wojnę, próbując osiągnąć cele daleko wykraczające poza relacje ukraińsko-rosyjskie, takie jak rewizja aktualnej struktury bezpieczeństwa w regionie, osłabienie zachodu, podważanie globalnej pozycji Stanów Zjednoczonych, to niepowodzenia na froncie nie są kluczowe pod warunkiem, że nie będą działać defetystycznie na rosyjskie społeczeństwo.

Ukraińskie władze zdają sobie sprawę, że muszą doprowadzić do sytuacji, w której zakończenie wojny będzie miało charakter trwały. To oznacza przebudowanie regionalnej architektury bezpieczeństwa w taki sposób, aby Rosja nie była w stanie wywołać kolejnej wojny w Europie. Aby taki pokój miał szanse zaistnieć, należy zmusić Rosję do ustępstw głównie poprzez korzystny dla Ukrainy rozwój wypadków na polu walki, a także konsekwentne wdrażanie nowych i zacieśnianie już wprowadzonych sankcji. Wiele będzie zależało od determinacji i spoistości wspólnoty euroatlantyckiej. Liana Fix zwróciła uwagę na odmienne postrzeganie rozwoju konfliktu na Ukrainie (Czarnecki, 2023, s. 10). Z perspektywy niemiecko-francuskiej druzgocąca porażka Rosji (w tym np. strata Krymu) może doprowadzić do eskalacji, której obawiają się w Berlinie i Paryżu. Z kolei w ocenie Warszawy brak druzgocącej porażki Rosji ośmieli ją do ekspansywnych działań w przyszłości, co może doprowadzić do konfliktu z NATO. Możemy się także spodziewać, że koncentracja uwagi na wschodnim pograniczu, zarówno NATO jak i UE będzie powodowała pewien opór krajów południa, które będą obawiać się odwrócenia uwagi od wyzwania, jakie stoją przed UE w kontekście niestabilności krajów północnej Afryki. Z drugiej strony poszczególne państwa europejskie mogą czuć się zaniepokojone działaniami Rosji – Francja obecnością rosyjskich wojskowych i grupy Wagnera w Afryce i na Bliskim Wschodzie, Hiszpania wpływem na ruch separatystyczny w Katalonii, Norwegia wzrostem zagrożeń ze strony rosyjskiego wywiadu (*National...*, s. 8–12). Otwartą kwestią pozostaje, jak długo i w jakim zakresie Zachód będzie wspierać wysiłek wojenny Ukrainy? W tym kontekście kluczowe mogą okazać się wybory prezydenckie w USA czy landowe i parlamentarne w Niemczech.

Najkorzystniejszym rozwiązaniem dla Ukrainy byłyby kompleksowe rozstrzygnięcie kwestii przynależności ukraińskich ziem zabranych przez Rosję po 2014 r. z jednej strony (niekoniecznie ich całkowite odzyskanie), ale także geopolitycznej przyszłości Białorusi. Obie te kwestie są kluczowe dla przyszłości Ukrainy i bezpieczeństwa w regionie. Niestety, nie ma widoków, aby mogły się one w najbliższym czasie rozwiązać. W mojej ocenie rozstrzygnięcie przyniesie kontynuacja starcia kinetycznego, a nie rozmowy pokojowe, do tych obie strony w 2023 r. raczej nie będą jeszcze gotowe.

DR MARCIN KOCZAN

Zakład Badań Wschodnich
Instytut Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Wrocławski
ul. Koszarowa 3, 51-149 Wrocław
marcin.koczan@uwr.edu.pl

Bibliografia

- Antezza, A., André, F., Pascal, F., et al. (2023). The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how? *Kiel Working Paper*, 2218. Kiel Institute for the World Economy.
- Ash, T.G. (2023, 25 lutego). Lekcja od Ukraińców dla Zachodu. *Gazeta Wyborcza*.
- Ash, T.G., Krastev, I., Leonard, M. (2023). United west, divided from the rest: Global public opinion one year into Russia's war on Ukraine. Policy Brief. ECF, 482. European Council on Foreign Relations.
- Auguff, P. (2023, 17 stycznia). *Doradca Zelenskigo podał się do dymisji. Tak tłumaczy swoją decyzję*. Pobrane z: <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8638832,ukraina-oleksij-arestowycz-prezydent-wolodymyr-zelenski-rosja-ostrzal-dniepr.html>.
- Barabanov, O., Bordachev, T., Lissovolik, Y., Lukyanov, F., Sushentsov, A., Timofeev, I. (2022). A World Without Superpowers. *The Annual Report of the Valdai Discussion Club*. Moscow.
- Ber, J. (2023, 31 stycznia). Ukraina: seria dymisji z korupcją w tle. *Analizy OSW*. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-01-31/ukraina-seria-dymisji-z-korupcja-w-tle>.
- Bordachev, T., Chizhova, D. (2022, December). Central Asia and the Ukraine Crisis. *Valdai Discussion Club Report*. Moscow.
- Budzisz, M. (2022). *Samotność strategiczna Polski*. Warszawa: Zona Zero.

- Ciechanowicz, A. (2023, 14 lutego). *Sekretarz generalny NATO: Rosja szykuje się na dłuższą wojnę. Musimy dostarczyć Ukrainie broń, która pozwoli jej wygrać*. Pobrane z: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1535804%2Csekretarz-generalny-nato-rosja-szykuje-sie-na-dluzsza-wojne-musimy>.
- Corruption perceptions index 2021*. Pobrane z: www.transparency.org.
- Czarnecki, M. (2023, 14 lutego). *Nadejdą trudne rozmowy. Rozmowa z Liana Fix*. *Gazeta Wyborcza*.
- Domańska, M. (2023, 17 lutego). *Neototalitarny projekt Putina: sytuacja polityczna w Rosji*. *Komentarze OSW*, 489. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-17/neototalitarny-projekt-putina-sytuacja-polityczna-w-rosji>.
- Domańska, M., Wiśniewska, I., Rodkiewicz, W. (2023, 21 lutego). *Orędzie Putina: próba jednoczenia Rosjan i szantaż wobec Zachodu*. *Analizy OSW*. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-21/oredzie-putina-proba-jednoczenia-rosjan-i-szantaz-wobec-zachodu>.
- Freedom in the World 2021. Democracy under Siege* (2022). Washington. Pobrane z: www.freedomhouse.org.
- Haltiwanger, J. (2023, 14 lutego). *Top US general says Russia has already 'lost' the Ukraine war and has paid an "enormous price on the battlefield"*. Pobrane z: <https://www.businessinsider.com/top-us-general-says-russia-has-lost-the-ukraine-war-2023-2?IR=T>.
- Haass, R. (2023, 23 lutego). *Why the War Will Continue*. Council on Foreign Relations. Pobrane z: <https://www.cfr.org/article/why-war-will-continue>.
- Kacprzyk, A. (2022). *Rosja grozi Ukrainie bronią jądrową*. *Biuletyn PISM*, 158(2577).
- Koziestański, M. (2022, 26 marca). *Pełny tekst przemówienia Joe Bidena na Zamku Królewskim w Warszawie*. Pobrane z: <https://i.pl/pełny-tekst-przemowienia-joe-bidena-na-zamku-krolewskim-w-warszawie-zobacz-cale-wystapienie-prezydenta-usa/ar/c1-16122009>.
- Krastev, I., Leonard, M. (2023, Marzec). *Fragile unity: Why Europeans are coming together on Ukraine (and what might drive them apart)*. *Policy Brief*. The European Council on Foreign Relations. Pobrane z: <https://ecfr.eu/publication/fragile-unity-why-europeans-are-coming-together-on-ukraine>.
- Legucka, A. (2023, 22 lutego). *Orędzie Putina – rok wojny w oblężonej twierdzy*. *Komentarz PISM*, 9.
- Lowry, W. (2023, 17 stycznia). *Henry Kissinger outlines path to peace in Ukraine at Davos*. Pobrane z: <https://www.thenationalnews.com/world/us-news/2023/01/17/davos-2023-henry-kissinger-outlines-path-to-peace-in-ukraine>.
- Lukyanov, F.A. (2022, 14 października). *Ukraine, Russia, and the New World Order*. Pobrane z: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/ukraine-russia-world-order>.
- Lukyanov, F.A. (2023, 5 stycznia). *Why the Russia-Ukraine Conflict is Existential for Both Sides*. Pobrane z: <https://eng.globalaffairs.ru/articles/russia-ukraine-existential>.
- Marszałek-Kawa, J., Plecka, D., Hołub, A. (2018). *Social Security. Selected Aspects*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Matuszak, S. (2022, 18 października). *Walka o przetrwanie. Gospodarka Ukrainy w czasie wojny*. *Komentarze OSW*, 472. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-10-18/walka-o-przetrwanie-gospodarka-ukrainy-w-czasie-wojny>.

- Menkiszak, M. (2022, 16 marca). Trzy tygodnie wojny – taktyczne dylematy Putina. *Komentarze OSW*, 432. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2022-03-16/trzy-tygodnie-wojny-taktyczne-dylematy-putina>.
- Nagranie. Pobrane z: <https://www.youtube.com/watch?v=Yfp22JGQ91k>.
- National threats and assessment 2023*. Report The Norwegian Police Security Service.
- O’Hanlon, M., Stelzenmüller, C., Wessel, D. (2023, 21 lutego). *These charts suggest peace isn’t coming to Ukraine anytime soon*. Pobrane z: https://www.washingtonpost.com/opinions/interactive/2023/ukraine=-war-statistics-territory-refugees-economy/?itid=sf_opinions_Ukraine-carousel-top_p007_f001.
- Picker, J.W. (2022, October). Modern Deterrence: 21st Century Warfare Requires 21st Century Deterrence. *Security Insights*, 72. Pobrane z: <https://www.marshall-center.org/en/publications/security-insights/21st-century-warfare-requires-21st-century-deterrence-0>.
- Radziwinowicz, W. (2023, 22 lutego). Festiwal obietnic Putina. *Gazeta Wyborcza*.
- Rodkiewicz, W., Niecypor, K. (2022, 16 listopada). Rosja i Ukraina o perspektywach rozmów pokojowych. *Analizy OSW*. Pobrane z: www.ows.waw.pl, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-11-16/rosja-i-ukraina-o-perspektywach-rozmow-pokojowych>.
- Russia’s War in Ukraine: Myths and Lessons* (2023, January). *Discussion Paper*. Ministry of Defence Republic of Estonia.
- Świder, K. (2020). *Geopolityczne imperatywy polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*. W: L. Sykulski (red.). *Geopolityka Rosji i obszaru postsowieckiego*. Warszawa: Zona Zero.
- The result is Russia is losing. And the world is winning. Russia has failed – and will continue to fail – in all its war aims* (2022, 14 grudnia). Pobrane z: <https://www.gov.uk/government/speeches/chief-of-the-defence-staff-rusi-lecture-2022>.
- Umland, A. (2023, 12 lutego). Konstytucja Rosji uniemożliwia przerwanie agresji na Ukrainę. *Nowa Europa Wschodnia*. Pobrane z: <https://new.org.pl/2691,rosja-ukraina-konstytucja.html>.
- Wojczal, K. (2023, 25 lutego). *Jeśli Rosja zajmie Ukrainę, następnie anektuje Białoruś i Mołdawię* [wywiad]. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8667243,krzysztof-wojczal-bledne-kalkulacje-zachodu-jesli-rosja-zajmie-ukraine-anektuje-bialorus-moldawie.html>.
- Медведев, Д., (2023, 27 lutego). *Точки невозврата*. Pobrane z: <https://iz.ru/1475574/dmitrii-medvedev/tochki-nevozvrata>.